

Această operă este pusă la dispoziție sub licența

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY- 4.0)

Surse de informare și documentare

Surse de informare și documentare și instrumente de lucru pentru predarea limbilor străine în România anilor 1960-1980 (I)

Dr. Brîndușa Nicolaescu

Facultatea de Științe Politice

Universitatea București

E-mail: brindusa.nicolaescu@fspub.unibuc.ro

Dr. Brîndușa Nicolaescu este lector la Universitatea București, Facultatea de Științe Politice, unde predă ESP, Academic Writing și un curs despre literatură și politică – „Dystopian Fiction as Social Critique”. Printre domeniile de interes academic se numără metodologiile creative de predare a limbajului academic, critica literară, ficțiunea distopică politică.

Rezumat

Acest articol, ca parte dintr-un studiu de cercetare mai amplu, își propune să analizeze evoluția statutului predării limbilor străine și metodologia aferentă în România în anii regimului comunist, în special în timpul conducerii totalitare a lui Ceaușescu. Limbile străine avute în vedere sunt franceza, engleza, germana, italiana și spaniola, dintre care primele două apar cu precădere în documentele folosite în această cercetare: reviste științifice, reviste specializate.

Cuvinte cheie: *surse de informare, documentare, instrumente de lucru, pedagogie, reviste de specialitate, metodică, predarea limbilor străine, ideologie politică, naționalism socialist*

Preambul

Articolul de față este prima parte dintr-un studiu care intenționează să analizeze situația predării limbilor străine moderne în perioada comunistă în România începând cu anii 1960, altele decât limba rusă – aceasta din urmă fiind de altfel aproape absentă în documentele consultate până acum în demersul nostru de cercetare. Intrarea sub un con de umbră a limbii ruse era explicabilă pe fondul acțiunilor de autonomie crescândă a

regimului de la București față de puterea de la Kremlin, concretizându-se în măsuri precum cele din 1963, când rusa a încetat să mai fie disciplină școlară obligatorie, iar Institutul Rus din București a fost închis. (1)

Întrebarea de la care pornim în această cercetare este următoarea: În contextul socio-politic constrângător al regimului totalitar instaurat în România, apoi al dictaturii lui Ceaușescu, care era cadrul general metodologic al documentării și informării pentru profesorii români de „umanioare”, cu precădere pentru cei care predau limbile și literaturile străine moderne ale Occidentului capitalist criticat de ideologia de partid și de stat? Iar întrebarea aplicată pe care ne concentrăm atenția este: În ce măsură intruziunea ideologiei politice, a propagandei naționaliste socialiste a afectat activitatea științifică și pedagogică din domeniul predării limbilor străine?

Rolul publicațiilor *Tribuna școlii* și *Revista de pedagogie*

Pentru această primă parte a cercetării vom schița liniile generale care contextualizează situația descrisă mai sus, anume metoda predării limbilor străine în școlile românești din perioada ceaușistă. Limbile străine avute în vedere sunt: franceza, engleza, germana, italiana și spaniola, dintre care primele două primesc o mai mare atenție în toate sursele utilizate.

Ca surse de documentare principale menționăm în primul rând *Tribuna școlii* și *Revista de pedagogie*, din care vom prezenta exemple ale preocupărilor din acea vreme care vizează crearea unor direcții normative în pedagogia românească, cu repercusiuni și în predarea limbilor străine. Pe lângă aceste două reviste, mai existau în presa vremii încă alte trei publicații de învățământ: *Tanügli Uiság* (gazetă în limba maghiară având un profil similar cu cel al *Tribunei școlii*), *Învățământul liceal și tehnic profesional* și *Forum – revista învățământului superior*. Toate erau editate de Ministerul Educației și Învățământului, iar *Tribuna școlii* și de Uniunea Sindicatelor din Învățământ, Știință și Cultură – portavoce ideologică de control, era cea mai importantă publicație de profil, și prin urmare și cel mai evident și intens politizată, după cum reiese chiar după o primă cercetare a conținutului ei pe parcursul primului an de apariție.

***Tribuna școlii* și *Revista de pedagogie* în anul 1971**

Apărută în anul de cotitură 1971, chiar înaintea faimoaselor teze din iulie, revista *Tribuna școlii* se bucură în primele numere oarecum de lipsa unei presiuni politice concentrate. (2) În editorialul de pe prima pagină, Traian Pop, adjunctul ministrului învățământului, fixează ca prim obiectiv al revistei „înfăptuirea politicii partidului și statului nostru pentru promovarea a tot ce este nou și avantajos în știință, artă și literatură, în gândirea pedagogică națională și internațională”, încheind cu îndemnul ca membrii corpului didactic să folosească revista ca sursă de informare și instrument de lucru, „o autentică tribună a teoriei și practicii pedagogice înaintate”. (3) Tot în primul număr, Mircea Malița, ministrul învățământului, scrie un interesant articol, apolitic, despre „diversificarea” învățământului, în favoarea unui echilibru între numărul liceelor vocaționale și cele de cultură generală. (4) Același Mircea Malița are o intervenție în cadrul colocviului național de pedagogie din 1970 „Cercetarea interdisciplinară a

învățământului”, publicată anul următor în *Revista de pedagogie*, împreună cu alte lucrări de o calitate pedagogică autentică, conturându-se astfel imaginea unui nivel înalt al cercetării științifice în această perioadă. (5) Un exemplu semnificativ pentru calitatea științifică reală a contribuțiilor în această publicație este și un foarte bine argumentat articol despre metodică predării limbii franceze. Autoarea, Cristina Efrimescu, aduce în discuție, cu relevanță, probleme relevante și principial încă de actualitate, precum rolul tehnologiei în predare, selectarea bibliografiei, metode posibile de predare a literaturii. (6)

Revista de pedagogie avea deja în 1971 o tradiție bogată în dezbateri, opinii, intervenții în domeniul științelor educației. Conform explicațiilor oferite pe pagina de internet a revistei, „dacă în perioada 1952-1963 textele pedagogilor sovietici erau impuse ca sisteme de referință pentru ideile promovate de revistă, în perioada 1964-1969 publicația a devenit o cale de promovare și analiză, la nivelul specialiștilor, a principalelor concepte teoretice din domeniul pedagogic, pentru ca în perioada 1970-1979 să se dedice fundamentării științelor educației în contextul românesc, prin cele mai mari nume de pedagogi, psihologi și oameni de cultură din România acelor vremuri”. (7)

La o trecere în revistă a rubricilor din *Tribuna școlii* în numerele anului 1971, se poate observa cum politizarea devine din ce în ce mai predominantă. „Modelele și limbajele științifice ale realității” se vor reflecta încetul cu încetul și în metodologia predării limbii străine, punându-se accent pe aspecte comerciale și turistice. (8) Ultima pagină a revistei, sub titlul „Meridiane” prezenta știri externe, cu precădere expuneri elogioase ale vizitelor de lucru ale lui Nicolae Ceaușescu în R.P. Chineză, R.D.P Coreeană, R.D. Vietnam, R.P. Mongolă. Numărul nouă apare chiar la câteva zile după adoptarea „tezelor din iulie”, aprobate în Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. în ședința din 6 iulie 1971. (9) Drept urmare imediată, cu un nou design grafic, care va puncta pe mai departe, cu roșu, supradiemensionate, îndrumările și directivele lui Ceaușescu, revista publică pe prima pagină textul „Adeziune deplină”, alături de un „înțelept program de întărire a muncii politico-educative”. În același număr, una dintre ultimele intervenții în domeniu (așezat în josul paginii) ridică pertinent, cu argumente, problema programei din manualele de limbi străine, anume artificialitatea textelor alese, fără justificare comunicativă reală. (10) Calitatea intervențiilor în privința predării limbilor străine scade de la număr la număr, de exemplu un articol despre „transfer și interferență” nu depășește nivelul limbajului de lemn, în pofida expectanțelor ridicate de un titlu foarte vizibil. (11) Controversa prilejuită de alegerea dintre „limbă sau literatură” are note ambigue, pentru că atunci când se recomandă „să nu se mai recurgă la studierea limbii literare [franceze] cu texte din clasici”, nu se specifică dacă „o nouă orientare” nu este de fapt una tot în spiritul educației politice. (12) Profesorul Mihai Hopulele nu este deloc ambiguu atunci când își termină intervenția conform directivelor ideologice naționaliste ale vremii: prin „completări din istoria noastră națională ... vom realiza împreună îmbinarea educației patriotice cu educația internaționalistă”. (13) În general, puține articole cu caracter real științific mai apar în paginile revistei în ultimele numere ale anului 1971, care proclamă adeziunea, „unitatea națiunii în jurul partidului”, „arta educației” fiind integrată obligatoriu „programului mobilizator” de educație socialistă. Ca un exemplu grăitor al stării de lucruri, numărul 22 reproduce integral, pe nouă pagini (din douăsprezece), „Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu”, în timp ce vizita lui Jean Piaget în România

este menționată într-un mic articol de o coloană pe pagina zece. Inutil să mai adăugăm alt comentariu la această răsturnare grotescă de valori. (14)

În ceea ce privește *Revista de pedagogie*, și aici intruziunile politicului au efecte pernicioase asupra nivelului științific. Numărul al doilea, de exemplu, este consacrat celebrării a cincizeci de ani de la crearea PCR, din numărul al treilea se consacră deja importante pagini lecțiilor de marxism-leninism și „educației politico-ideologice”. (15) Este clar specificată perfecționarea procesului de educație comunistă ca obiectiv central, în fapt se pune semnul egalității între știința pedagogică și îndoctrinarea politică. În timp ce aceste directive încarcă inutil prima parte a revistei, rubrici utile din punct de vedere didactic trec pe plan secund în cuprinsul publicației, precum “Perfecționarea tehnologiei învățării” din numărul al treilea, în cadrul căreia apar articole cu valoare științifică. (16) Un alt exemplu din domeniul limbilor străine este un articol foarte tehnic, specializat, de metodică predării limbii engleze la un nivel avansat - în numărul al unsprezecelea al revistei, unde putem observa un raport favorabil lucrărilor cu caracter pedagogic autentic, intruziunea politică a discursului autoritar fiind însă o constantă, ca întotdeauna concretizată în primele articole și mai ales în nota redacției de pe prima pagină: „Dinamica învățămîntului în pas cu dinamica perfecționării societății socialiste multilateral dezvoltate”. (17)

Note și referințe bibliografice

- (1) DELETANT, Dennis. *Romania under Communist Rule*. Bucharest: Civic Academy Foundation, 2006, p. 152. Vezi și BRAHAM. L. Randolph. *Education in Romania; A Decade of Change*. New York: The City College of the City University of New York, p. 4. Consolidarea naționalismului socialist era însoțită de măsuri de de-sovietizare, precum schimbarea statutului limbii ruse din obligatorie în opțională: “external de-Sovietization or desatellization was coupled with a general de-Russification of internal institutions. One of the most dramatic changes was the transfer of Russian from a required to an elective course in virtually all educational institutions.”
- (2) Vezi DELETANT, Dennis. *Op. cit.*, p. 166-167. Oricum, expectanțele de liberalizare create de reformele din anii 1965-1968 (inclusiv reformarea învățămîntului) și care au dus la independența față de Uniunea Sovietică nu au afectat în realitate în niciun moment poziția partidului comunist pe plan intern – de control strict al tuturor sferelor de activitate, inclusiv al educației. Vezi și BRAHAM. L. Randolph. *Op. cit.*, p. 8. Rolul determinant al Partidului Comunist Român în sistemul educațional era „sanctificat prin lege”, de exemplu prin decretul 1171/1968 Ministerul Educației funcționa doar sub îndrumarea și conducerea Comitetului Central al PCR: “The determining role of the Communist Party in educational matters as in all other spheres of public life is sanctified by law.”
- (3) POP, Traian. La început de drum. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.1, 7 mai 1971, p. 1. Și celelalte referiri politice, în formatul limbajului de lemn al vremii, sunt formale și, precum în exemplul dat, se subsumează caracterului profesional, declarat, al noii reviste a cărei menire este preponderent de „informare științifică și pedagogică”. Autorul scrie în același număr și un articol bine documentat, strict științific, intitulat „Mai mult spirit creator în organizarea și desfășurarea lecțiilor”.
- (4) *Ibidem*, p. 3.

- (5) MALIȚA, Mircea. Renovarea științei și educației în spiritul științei moderne. În: *Revista de pedagogie*, XX, 1, 1971, p. 17-28.
- (6) EFRIMESCU, Cristina. Contribuții la modernizarea predării limbii franceze în școli. În: *Revista de pedagogie*, XX, 1, 1971, p. 95-99.
- (7) *Revista de pedagogie. Tematică și rol în comunitatea științifică 2016*. [Online]. [Accesat la 3 decembrie 2016]. Disponibil la : <http://revped.ise.ro/theme-and-role/>
- (8) RACHICI, D. Liceele cu predare în limbi moderne. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.7, 18 iunie 1971, p. 3.
- (9) CEAUȘESCU, Nicolae. *Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*. [Online]. [Accesat la 3 decembrie 2016]. Disponibil la: http://ro.wikisource.org/wiki/Tezele_din_iulie.
- (10) SELAGEA, S.. Livresc și uzual în studiul limbilor străine. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.9, 9 iulie 1971, p. 6.
- (11) RARINCA, Eufimia. Transfer și interferență în învățarea limbilor străine. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.18, 8 octombrie 1971, p. 4.
- (12) ANGHEL, Florin. Ce învață elevii în liceu: limba sau literatura franceză? În: *Tribuna școlii*, an I, nr.19, 15 octombrie 1971, p. 9.
- (13) HOPULELE, Mihai. Elemente formative în lecțiile de literatură franceză. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.20, 22 octombrie 1971, p. 9.
- (14) MALIȚA, Mircea. Piaget. În: *Tribuna școlii*, an I, nr.22, 5 noiembrie 1971, p. 10.
- (15) CERGHIT, Ioan. Cultivarea dragostei [sic!] pentru PCR – latură esențială a educației patriotice. În: *Revista de pedagogie*, XX, 2, 1971, p. 36-41. RIZESCU, Ioan. Rolul științelor sociale în educația politico-idoologică a elevilor. În: *Revista de pedagogie*, XX, 3, 1971, p. 11-21.
- (16) BOCU, Marian. Metodica lecțiilor de limbi moderne. În: *Revista de pedagogie*, XX, 3, 1971, pp. 102-107.
- (17) DRAGOȘ, Liliana; SEMILYÉN, Eva. Strategii euristice în predarea limbii engleze. În: *Revista de pedagogie*, XX, 11, 1971, p. 83-86.